

Menj el az Ónozóhoz, akit már harminc évesen is tatának neveztek – emelte a szemöldökét Viktor bácsi, apám egykori barátja, aki Angliából jött haza, meghalni. – Ő mesélhetne neked, ha akarna. Ha már megbocsátott magának.

28 MÉHES Károly

MONDÓKA

Mondják, vezekelt sokat, szinte idióta módon. Kavicsokat tett a cipőjébe, mint valami régi szerzetes. Télen kiszaladt a hóba, és egy szál alsóban meghempergőzött.

A saját lelkiismeretét nyugtatgatta, mert sokan úgyse tudtak neki megbocsátani. De nem is akartak.

Néztem, Viktor sóhajtott egyet, az orrából kiálló szonda félig kijött. A fejével intett, hogy dugjam vissza.

Aztán felcsillant a szeme.

Tudod, milyen marhaságok jutnak eszembe? Hajnalban tisztán láttam magamat egy hatalmas előadó katedróján, amint végigtekintek a hallgatóságon, és belekezek a nagy monológba. A dinamikus fényképezésről.

Az meg micsoda? – kérdeztem mosolyogva.

Ez az! Én se tudom, édeském. Ilyeneket mondtam, nagy ívű mozulatokkal kísérve, mint aki épp valakiről értekezik. Már kora gyerekkorában képezett fényt, és a tevékenysége később csak kiteljesedett, amikor már elég érett volt hozzá, és mindezt megfordította. Ekkor kezdett el fényképezni.

Viktor bácsi kuncogott egy sort.

Jó mi? Örül az ember, ha ebben a maródi állapotában ilyen marhaságok jutnak az eszébe.

Hanem, te! – emelte fel a mutatóujját, és mivel fel is akart ülni az intéshöz, újból kipottyant az orrlikából a műanyag csövecske. – Jut eszembe, vigyél magaddal fényképezőgépet, ha elmész az Ónozó tatához. Én is megnézném az arcát, ha még megérem. Bár nekem közvetlenül nem volt dolgom vele. Apádnak annál inkább, elvégre ő maradt itthon. Mi november negyedikén a vágóhid mellett búcsúztunk el, stílszerűen.

Már húztam be magam mögött az ajtót, amikor még egyszer utánam szólt. Várj, a legfontosabb! Az Ónozó tata fia... – itt Viktor bácsi köhögni kezdett, bizonyára megerőltette a sok emlékezés. – Szóval a fia, amikor minden kiderült, öngyilkos lett. Száznegyvennel neki egy fának, direktbe. Akkor hagyta abba a tata a hóban fetrengést meg a többi effélét. Úgy érezte, megkapta a maga büntetését. Mintha ez ilyen egyszerű lenne. A legszörnyűbb, hogy a halál mindig halált szül, édeském. Na menj, hagyj, hogy én is hadd szüljem tovább a halált. De ez legalább a sajátom.

Ónozó Emilhez három nappal később úgy csöngettem be, mint aki egy ódon, pókhálós várkastély kapujában áll, és bár nem hisz a kísértetekben, mégis szorong egy picit attól, ami rá vár. Ám nem egy sátáni, zöldben játszó arc tűnt fel a veranda ajtajában, hanem egy totyakos bácsi, szinte a hónaljáig felhúzott szövetnadrágban, papucsban. Csodálkozó és kíváncsi arccal közeledett felém, majd a nadrágzsebébe sülyesztette a kezét, és egy óriási, fekete kulcsot halászott elő, ami spárgán lógott. Ám amikor meglett, nem sietett bedugni a zárba, hanem hagyta az ujján himbálgatni. Milyen édes tud lenni egy májusi délelőtt.

29

Hozzám jött?, kérdezte és úgy nézett rám, olyan kék szemmel, mint az a pap, akire mintha még hasonlított is volna valamelyest, akinél utoljára voltam gyónni, és felfogta arra a kérdésre adott válaszomat, hogy mennyi ideje nem végeztem szentgyónást.

Arról kezdtem el beszélni, gyorsan és kapkodva, mintha tényleg valami bűnök felsorolásába kezdtem volna, hogy mennyire fontos a szóbeli emlékezet, az az elém az ékezet, ezt nem persze nem süttöttem el mint fergeteges poént. Csak azt, hogy nagy időnk tanúit keresem, akik tudják mindazt, amit nekem is tudnom kell, de nem tudhatom, mert nem éltem még, ilyen rohadt dolog ez, bár bizonyos értelemben persze egy csöppet sem bánom, mégis kellene, vagyis hát kell, mi tagadás, kell ehhez a mostani életemhez, hogy képes legyek úgy élni, ahogy...

Ónozó tata megfogta a kulcs fejét, és mint aki egy lassított felvételen szerepel, kinyitotta a kiskaput.

Aztán csoda történt, mert amint betettem a lábamat a kertbe, mintha egy gombot nyomtak volna meg rajta, elkezdett beszélni. Majdnem úgy, mint én

egy perccel korábban, csak annyi különbséggel, hogy csöppet sem hadart, és annak a jelét sem lehetett érezni, hogy szemernyi is zavarba jött volna. Épp ellenkezőleg, beszéde lassú sodrású volt, csöndes, ráadásul olyannyira baráti tónusú, mintha mindig is idejártam volna, kedd délutánonként együtt szoktunk volna sétálgatni a kertben, avagy télvíz idején a cserépkályha mellett ücsörögve rumos teát inni.

Tegezett, a kezét néha a karomra tette, és minden harmadik mondat végére odabiggyesztette azt, hogy Tudod?, és egy pillanatra rám emelte zavaróan kék szemét.

Az első néhány percben szinte fel sem fogtam, hogy Ónozó tata miről beszél. Elvégre leginkább arra számította, hogy ha kötélnek is áll, úgy kell majd harapófogóval kiszedni belőle minden szót. Mi több, igazság szerint nem is tudtam, nyitásképp miről kellene kérdezzem, mert az nyilvánvaló volt, hogy apám históriájáig csak kerülő úton lehet majd eljutni, ha egyáltalán.

Végigsímított a fején.

Amikor elkezdtek megjelenni az első ősz hajszálak, képes voltam órákig a tükör előtt állni és egy szemöldökcsipesszel szedegettem ki egyenként a csúfságokat. És mire mentem vele, nézz rám. Teljesen ősz vagyok.

30 Na, ilyen értelmetlen dolgokkal telik az élet, tudod? Ezt csak úgy mondom. És közben azt, amit igazán szeretnél, sose cselekszed meg. De én kifogtam rajtuk, tudod?

Ónozó úr – kezdtem, de rögvest rám szólt.

Mondd csak úgy, hogy tata, így emleget mindenki, tudod? Szóval, én egy igazi proligyerek voltam, nincs mit szégyellni ezen, mint ahogy büszkélkedni sem lehet vele. Persze, volt idő, amikor...

Már ott álltunk az üvegezett verandán.

Gyere, megmutatom. Mindig hegedülni vágytam, a csuda tudja, miért. Otthon szóba sem jött, tudod? Apám nyomdász volt, nem érdekelték az ilyen finomságok. Lement a Garasba munka után. Nem berúgni, csak inni. Iszom egyet, így mondta mindig, tudod? Persze, nem egyet ivott, de részeg nem volt soha. Egyszer mertem megkérdezni tőle, hogy vesz-e nekem hegedűt. Negyvenegyben vagy negyvenkettőben, amikor cipőre sem tellett, tudod? Rám nézett, rettentően kék szeme volt. Csak annyit kérdezett, Pofán vágjalak? De hát gyöngye szerkezet az ember. A vágy, a vágy az oka minden bajnak. Azt hittem, nincsenek már bennem vágyak, csak az, hogy szenvedés nélkül haljak meg. És egyik hajnalban, most nem rég, azt álmodtam, hogy hegedülök, tudod? Úgy beléásajgott minden porcikám, de legfőképpen a szívem, hogy szinte kiugrottam az ágyból. Másnap vettem ezt a kis hegedűt, ni.

Az ördög hegedűse. Paganinit háromszor temették újra, mert minde-niütt félték, hogy valóban a sátán lakozik benne, még holtában is.

Beléptünk az előszobába, és Ónozó tata a sarokból felemelt egy hegedűtokot.

Kínai, de nekem jó. Tízezer forint. Aztán elkezdtem keresni egy tanárt, aki hajlandó elvállalni egy magamfajta vén diákot.

Egyszerre megállt a beszédben, megint megfogta a karomat.

Lotyogok itt összevissza, nem ez érdekel téged, tudom. Gyere, leülünk a konyhában, aztán kérdezz.

A konyha picit volt és meglehetősen sötét. Ónozó tata nem gyújtott lámpát, csak rátette a kezét az egyik székre, így jelezte, hogy ott foglalják helyet. A fenekem alá igazgattam a hideg rongypárnát és vettem egy nagy levegőt. Valahogy bele kellett fogjak.

Véget ért a forradalom... – kezdtem, de ő rögvest közbevágott.

A kolbászt meg kell kóstoljad. Mostanra érett meg, tudod. Gyere csak.

Szinte megragadott, és húzott magával. Megint kimentünk az előszobába, majd ott benyitott egy ajtón. Itt végre lámpát kapcsolt.

A szűk kis helyiségben a magasból különböző vastagságú kolbászok és stifolderek garmadája lógott alá, leheletük nehéz szagúvá tette a levegőt.

Látod? – bámult felfelé Ónozó tata. – Saját kezűleg töltöm. Fogd csak meg, ebben van ám anyag. Most már nem is túl puhák. Falunk egy kicsit, ilyenkor délelőtt úgyis kell a cukromnak, tudod? 31

Kerített egy kést, a legközelebb álló kolbászból, ami már meg volt kezdve, leszelt egy arasznyit.

A konyhában csak egy deszkát vett elő, kettőnk közé rakta, rá a kolbászt. Kaptam kést és kenyeret. Kezdődhetett a békebeli falatozás. Anyámmal szoktam így eszegetni valaha, sokszor még paprikás szalonnát is. Apám, ha látta, csak a fejét csóválta. Ő teázott, mindig csak teát ivott, mint egy igazi angol, és bizonyára léleken az is volt. Csak Angliába nem jutott el soha, nem adtak neki útlevelet annyi év után se, Viktor bácsi se tudta meglátogatni, amíg ő haza nem jött.

Ónozó tata dicsérte a kolbászat, egy lenyesett karikát felbökött a kés végére, és szinte gyönyörködve méregette.

Én mondom, ennek ilyennek kell lennie. Ízre, illatra, állagra. Na, ezt például otthonról hoztam, a kolbásztöltés tudományát. Apám minden télen vett egy dísnót, otthon levágta és feldolgozta. Nekí ez, hogy úgy mondjam, egyfajta önkifejeződés volt, tudod? Gyerekeiben él tovább az ember, neki meg volt öt gyereke, akiket etetni kellett. Ha nem hegedülnek, abba még nem pusztulnak bele. Tekertem én is a darálót, néztem, ahogy vaskos ujjaival szórja a sót, a paprikát, a borsot. És nem jutott eszembe többé, hogy a kezem, ami a daráló fogantyúját markolja, foghatná a hegedű vonóját is, tudod?

Töltött-e kolbászt Paganini? Lehet, hogy egy ördögien pikáns receipt birtokosa volt.

Mit is kérdeztél? – nézett rám egyszer csak két falat között. – Ja igen, hogy véget ért a forradalom. Így is lehet mondani. Vagyis inkább levertük.

Szinte a torkomon akadt a kolbász, amit amúgy is ímmel-ámmal ettem. Volt valami különös, dohos íze, ráadásul meg-megreccsent a fogam alatt, de nem úgy, mint a kolbászban a porcogók, hanem mint a homok, mintha az egész elporladt volna rég, és amit rágok, az nem hús és zsír, hanem tömény sármassza, ami magába olvaszt minden borzadalmat.

Elhatároztam, hogy nem várok tovább, egyenesen nekiszegezem a kérdést.

Mi történt azokkal az egyetemistákkal, akiket ötvenhét januárjában szedtek össze? Ha jól tudom, harmincheten voltak, és elvitték őket...

Ötvenhét januárja – ismételte meg Ónozó tata és csóválni kezdte a fejét. – Komisz egy telet kaptunk ki, tudod? Majdnem olyan volt ez a mostani is. Februárra nem maradt semmi ennivaló szegény állatoknak itt a fenti

erdőben. Jövök ki egyik reggel, hát az ajtó előtt áll egy őzike. Az anyja szemit, mondom. Mit csinálnak egy őzikevel? Persze, megettetem, adtam neki mindenféle zöldséget. Nem csoda, hogy szegény nem tágtított. És milyen érzélgős egy vénember? Képes voltam bebuszozni a nagy szupermarketbe, ott van háziállat eledel, hoztam két bála szárított szénát, tudod? Itt éldegeltünk ketten, mint... na, mit mondjak? Két barát? Bután hangzik, de így van. Óozó tata beletörülgette a kését a maradék kenyérhéjba. Iszunk egy híg kávé is, mit szólsz? Csak olyan délelőtti, tudod. Nekem már nem lehet akármit.

Felállt, a kezében még mindig késsel végigmutatott magán.

Most igaz szavadra, hány évesnek gondolsz? De ne tódíts!

Néztem ezt a bácsit a hónaljig húzott nadrágjában, papucsában, tudván, hogy már negyvenegyben vagy negyvenkettőben hegedűért könyörgött az apjának, aztán ötvenhét után őrá bízták a begyűjtött egyetemistákat, köztük az apámat.

Ám közben mennyi mindent nem tudtam.

Hetvenkilenc – feleltem, és egy kicsit felvontam a vállam, mintegy jelezvén, hogy sajnos erről nem én tehetek.

A szakramentumát! – rikoltott fel erre Óozó tata. – Tudós egy figura lehetsz, ez már igen. Pontosán hetvenkilenc vagyok. Sok ez? A franc se tudja. A hegedűtanuláshoz talán sok. De ígértem a kávé, mért nem szólsz rám?

Vízet tett fel egy piros, zománcos kannában. A halványzöld konyhaszekrényből két moka poharat vett elő, az asztalra egy porcelántartóban cukrot rakott ki.

Aztán tavasszal elvittem mégis a menhelyre – mondta egyszerre. Akár-mennyire is hozzám nőtt...

Rám nézett, észrevette a értetlenségemet.

Az őzike, róla beszélünk, nem?

De, hogyne – feleltem gyorsan, száraz nyelvel.

Vajon meddig él egy őz? Az az őz, aki ötvenhétben szaladgált erre, mit tudna mesélni? És a szegedi őzike őzik-e – ezt Kosztolányinál lehet olvasni, te jó ég. Mennyi minden rántódik egybe egyetlen pillanat alatt, hogy bogozódnak a világ száalai, a világháló, a miről újabban annyit beszélünk, bizony létező szövedék, az burkol körbe, az öltöztet, az tart meg. Ha kilyukad, az persze baj, ki lehet potyogni rajta. Ki a világból.

A menhelyen is az enyém maradt – tette elem a poharat Óozó tata. – Egy hónapban egyszer elmegyek etetésre, tudod? Viszek neki a kedvenc szénájából. Látnád, hogy megőrül nekem, szinte viháncolni kezd. Ne vess ki, de nekem ez jól esik. Azt ne mondjam, már szükségem van rá. A telepvezető kérdezte, elengedjék-e, vissza az erdőbe. Nem volt hozzá szívem, tudod? Hogy aztán agyonlőjék?

A gőzölgő kávé fölött, mintha valami súlyos titkot árulna el, Ónozó tata hozzá hajolt.

Fizetek egy havi ezrest a tartásáért. Így aztán jó sora van. És örülünk egymásnak, ha kimegyek. Ha gondolod, egyszer elkísérelhetsz. A jövő héten esedékes is lenne, tudod?

33

„Az egyetemistákat a várostól tizenöt kilométerre lévő P. ma-jorba kísérték állig felfegyverezett karhatalmisták, szoros őrizetben.”
Észrevehette, hogy egy pillanatra elbizonytalanodom.
Gondolom, nincs időd effélére. Hát persze. Milyen a kávé? Iható?
Kiittam a poharat, és nem tudtam, próbálkozzam-e még egy kérdéssel.

Aztán Ónozó tata ezt is megoldotta.

Adok egy kis kolbit hazára, jó? Láttam, szeretted.

Minden korábbinál fürgébben mozdult, és a késsel a kezében kiment a konyhából. Szinte mozszerűen előttem volt, amint a folyosóról bemegy a kamrába, megmarkolja a kolbászt, és vág belőle. A zsebemben megtapogattam a kis digitális fényképezőt, amivel fotót kellett volna készítenek Ónozó tatáról, hogy Viktor bácsi láthassa az arcát. Talán kolbászvágás közben kellett volna lekapnom.

Visszajött, és egy zsírpapírba csomagolva elém tette a kolbászt.

Aztán gondolj majd rám, ha falatozol. Mi más tud nyújtani már egy magamfajta? Semmit, tudod? Ez néha nem jó érzés, de meg kell vele békélni. A múltból nem lehet megélni, így hidd el nekem. Ezért kell a kolbász, az legyen a testé, meg egy kis nyekergés a hegedűn, az meg a léleké, tudod? Ha nem hangzik túl fennköltlen egy ilyen vén szarostól – mondta még Ónozó tata, és most először mintha picit elnevette volna magát.

Viktor bácsi este elvesztette az eszméletét. Nekem telefonáltak.

A nővére azt kérte, kint várakozzak, ha akarok, de nem tudnak semmi jóval biztatni, okosabb lenne, ha hazamennék. Kiültem a folyosóra, ahol a neonfény hidegsárgája vont be mindent. Egy szomorú arcú, vörös szemű nő ült szemben, kicsivel jobbra, mellette egy három éves forma kislány. Koszlott, félig párducra, félig kutyára emlékeztető játékkal volt nála, a két lába között tartotta. És közben vékony hangocskáján rendületlenül mondta, Ec-pec, kimehecc, céjnjája, cigenéje, ugojj cica az egéjje, fuszsz, jön a busz, benne ül a vén kjamposz.

És újra előlről, bele a készülődő éjszakába.

Megtapogattam, mi a csuda az, ami a zakómon keresztül is nyom a bal oldalamon. De épp csak odaérintettem a kezemet, máris tudtam. Az Ónozó tata becsomagolt kolbásza. Az nyomta a szívemet.

Bosszankodtam magamon, micsoda ötlet, a belső zsebbe tenni ilyesmit.